

ששון ושמחה

רשימת שיטורים אגרי"ז סולובייצ'יק

ששון ע"פ לשון הקודש מציין את הרגש הפנימי ושמחה מציינת את המעשה החיצוני, וכמש"כ שש אנכי על אמרתך – הרגש הפנימי, וכי בשמחה תצאו – המעשה החיצוני.

שם. בגמ' – הנהו תרי מיני. [חידושי אגדה]. מסתבר שהספור בא כאן ללעוג על הצדוקים המפרשים פסוקים כמשמעם בלי מסורת תורה שבעל פה והאיך ע"פ דרכיהם המקולקלים מעוותין הם אפילו את פשטם של המקראות כדמוכח מהפשטים של הבאי שאמרו בפסוקים.

רש"י (סוכה ג' ע"ב)

ובשיטתם זאת הלכו גם המינים האלו, והם ביניהם חלקו רק מה טוב יותר, אם שמחה הבאה בהדרגה וישוב הדעת שנתעצם בנפש [כי הכל מודים שהעצבות היא תכונה רעה בנפש] או ששון הבא פתאום, כי באשר בא פתאום נרגשת הנפש יותר. ומייתי ששון מקרא ששון ושמחה ישיגו, דאקדים קרא ששון לשמחה, והיינו שע"י הששון שנרגשת הנפש פתאום יבוא אח"כ גם לשמחה בישוב הדעת. ושמחה מייתי מקרא שמחה וששון ליהודים, היינו שע"י השמחה בהדרגה וישוב הדעת שנתעצם בנפש, תבוא אח"כ גם לששון שתתרגש הנפש ותתלהב בדבר קל, כידוע מכחות הנפש שכאשר הנפש תתרגל באהבה וכדומה בהתלהבות אז בסיבה קלה תתלהב באהבה כפתיל הנעורת בהריחו אש:

ובענין זה יש מקום לדברי שניהם, שבאמת לכל אחד יש מעלה מה שאין בזולתו, שששון הבא פתאום יש בו רגש יותר מאילו הי' בהדרגה, אבל לעומת שבא כן ילך, בין לילה הי' ובין לילה אבד. ושמחה הבאה בהדרגה יש בה מעלה שמתקיימת ביותר, אבל איננה כ"כ ברגש חזק. וע"כ הובאו דבריהם בש"ס. אבל בעיקר הדבר שתפסו במשלם שזה תכלית האדם בא ר' אבהו והכה על קדקדם שלא כן הדבר רק כמו נאד לשאוב בו מים, ואם יהי' לאיש נאד מוכן אבל לא ישאב בו מים רק יעמידנו אצלו ריקם ימות בצמא, כן הוא זה שהנפש תשאיר ריקה ונעורה ותלך לאבדון, ולא יועילו לה השמחה והששון שהיו לה בעודה בזה העולם, וכמו שמסיים שלמה המע"ה ספר קהלת את אלקים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם:

בש"ס סוכה (מ"ח ע"ב) הנהו תרי מיני חד שמי' ששון וחד שמי' שמחה, א"ל ששון לשמחה אנא עדיפנא מינך דכתיב ששון ושמחה ישיגו וגו', א"ל שמחה לששון אנא עדיפנא מינך דכתיב שמחה וששון ליהודים, א"ל ששון לשמחה חד יומא שבקוך ושיויך פרוונקא דכתיב כי בשמחה תצאו, א"ל שמחה לששון חד יומא שבקוך ומלו בך מיא דכתיב ושאתם מים בששון, א"ל האי מינא דשמי' ששון לר' אבהו עתידיתו דתמלו לי מים לעלמא דאתי דכתיב ושאתם מים בששון, א"ל אי הוה כתיב לששון כדקאמרת השתא דכתיב בששון משכי' דההוא גברא משוינן לי' גודא ומלינן בי' מיא והמאמר פלאי. והמהרש"א פירש שבדרך היתול אמר מין אחד לחברו כן. ודבריו אינם מובנים, כי תורתנו הקדושה איננה מקום להעתיק בה דברי התולים, ובודאי עניני חכמה ולימוד לאדם נרמזו כאן. ומפי כ"ק אבי אדמו"ר זצלה"ה שמעתי שאמר לפרש דהמין סבר כי התכלית לאדם להיות שש ושמח, והשיב לו ר' אבהו כי זה רק צורך לעבודה ולא התכלית. וזהו שמרמז משכי' דההוא גברא משוינן לי' גודא ומלינן בי' מיא, ודפח"ח:

ולפי דרכו יש לפרש כל המשא והמתן מה שבין המינים ובין המין לר"א על דרך זה. דהנה שמחה היא הבאה לאדם בהדרגה וישוב הדעת, וששון הוא הבא פתאום. וכן נראה ממאמר הכתוב (תהלים קי"ט קס"ב) שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב, והנה מציאה היא דבר הבא פתאום לאדם בלתי התכוון אליו מקודם ע"כ נקרא שש, ושש וששון הם מגזירה אחת. והנה ידוע שהפילוסופים פקרו במצוות מעשיות, באמרו שהתכלית היא רק שהנפש תקנה מדות טובות,

רש"י (סוכה ג' ע"ב)

לדברי חז"ל במס' סוכה, פרק לולב וערבה "הנהו תרי צדוקי, חד שמיא ששון וחד שמיא שמחה וכו'", נמסרה שמועה בשם הגר"א "עת אשר הציק אותו הגאון מסרהי"א, אשר ביקש להבין שמועה מפיו, וענה אשר איש חסיד היה אשר צם ארבעים יום להעמידו על מכונו, לדעת לעות את יעוף דבר, ומלאך אחד גילה לו רז זה, והרב מסערהי"א לא ישב בתענית, והגר"א אינו מלאך לגלות לו זה" (פני אריה" לר' ארי' הלוי מוואלקאויסק, וילנא תרל"ג).

קמז) ששון ושמחה – בפסוק: ופדויי ה' ישובון וכו' ששון ושמחה ישיגו (ישעי' ל"ה). ששון ושמחה הם ב' המשיחין ועיקרו של ששון הוא משיח בן יוסף שעליו נאמר בפסוק זה, ופדויי ה' ישובון עפ"י רבנו בסוד האותיות חפ"ף (בספר לקוטי הגר"א) והוא עיקר כוונת הגמ' (סוכה מח) על ענין ששון ושמחה. ורבנו זכה להשיג כוונת הגמרא בזה בכל תכליתה ועל זאת אמר לנו רבנו שאילו לא נברא אלא כדי להשיג דבר זה – כדאי הוא לא, וכנודע שהוא בעצמו היה נהורא דמב"י, לעורר על קבוץ גלויות תחילה בסוד שמאלו תחת לראשי, דרגא דהוד, ובסוד אפרים מעוז ראשי, ואחר כך בנסיעתו לארה"ק עלה במעליתא דנצח שבתפארת (ע"ד סוד ענין זה כתבו גם אחדים מחברתנו, טובים השנים ה"ה ר' סעדיה ור' מנחם מנדיל ב"ר ברוך נ"י).

ערוך א"ג

הנהו תרי לדוקי: מפני שהלדוקים לא הודו בניסוך המים ליליף מקרא דושאצתם מים נשקון מייתי הכא הך מעשה להורות היאך ע"פ טעותם היו להם דברי הכתוב לשחוק ולמען גלות קלונס:

הרב משה צוריא (אוצרות האגדה, ביאורי אגדה)

ששון ושמחה – עיין רמב"ם (הקדמתו לפיהמ"ש, דף יח) הכותב שכאשר האדם יראה אגדה תמוהה, ייחס החסרון לשכלו ויצטער מאד על שלא הבין את הענין. אבל אפרש כאן אחד משבעים פנים לתורה. ידוע שהצדוקים שר"י לעגו לדרשותיהם של חז"ל, במיוחד לניסוך המים (עיין שבת קג: תענית ב:). ובכל זאת, בסופו של דבר גם הצדוקים עסקו בדרשות, אבל לפי שטותם. וכאן חז"ל הראו לנו נבזותם בשלשה אופנים. (א) בהבנת סדר המקראות. הנה המלבי"ם הוכיח לנו שהמאוחר במקרא הוא תמיד חמור יותר מן המוקדם לו (כי סדר הדיבור הוא מן הקל אל הכבד) וכאן השוטים דרשו להעדיף את המוקדם במקרא. (ב) אותם שני הצדוקים סיימו ויכוחם בדברי קנטור זל"ז, משא"כ חז"ל קיימו "את והב בסופה", נעשים אוהבים זל"ז. (ג) בשחצנותם דרשו הפסוק על אנשים פרטיים, כמו שעשו הנוצרים (בסנהדרין מג.), כפי שהיא במהדורות לא מצונזרות, "מתני ימות" דרשו על מתני, תלמיד של יש"ו) ולכן הגיעו לליצנות שימלאו בעורו מים. וכל הסוגיא הובאה כאן מחמת לעגם לדרשות חז"ל על ניסוך המים.

בספר קול התור (פ"ב פסקה קמ"ז) מייחס ששון ושמחה לענין משיח בן יוסף ומשיח בן דוד. וכתב שם שהגר"א אמר "שאילו לא נברא אלא כדי להשיג דבר זה, כדאי הוא לו" אבל לא מסר לנו דעת הגר"א. והרחיבו קצת בסוף ביאורו לסבי דבי אתונא (ווילנא תק"ס) דף יא: (וההדירו שוב ב"האמונה וההשגחה" למחבר של "אבן שלמה") ע"ע מה שכתב בזה "פתחי שערים" לרי"א חבר, שער א"א, בית נתיבות, פסקא ל"ב. ובמלבי"ם (ישעיה נא, ג, ביאור המלות) כתב כי ששון הוא בחיצוניות, והשמחה היא פנימית. נלע"ד לפרש כי הויכוח מה גדול יותר, ששון חיצוני עד כדי ריקוד ומחיאת כפים "כמשוש חתן על כלה", או להיפך, מה שמוצנע ומוטמן בלב הוא תקיף יותר, ועדיפה השמחה. והדברים תואמים להבדל מה בין מב"י ומב"ד הנ"ל חיצוני ופנימי.